

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Reforma rolna w Wielkopolsce

Źródło:

Ruch Prawniczy i Ekonomiczny Rok 2 1922 numer 3, strony 680-684

Artykuł udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt. „Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39« H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

Wileńskiej, oraz do wydawania przepisów uzgadniających, przechodnich i wykonawczych.

Upoważnia się dalej Radę Ministrów do unieważnienia wszelkich zarządzeń i rozporządzeń jakiegokolwiek pochodzenia, wydanych dla przywileju poszczególnych osób lub grup ich i do unieważnienia umów, zawartych przez władze, które działały na ziemiach, w art. 1 określonych, jeśli umowy te oparte są na takim przywileju lub jeśli przez nie wedle uznania Rządu interesy Skarbu Państwa lub ludności zostały pokrzywdzone. Tak samo Rada Ministrów upoważniona jest do wydania zarządzeń, zmierzających do uporządkowania stosunków, wpływających z unieważnionych zarządzeń i umów.

Art. 6. Osobne ustawy zabezpieczą ludności prawo swobodnego rozwoju życia kulturalnego, oświatowego i religijnego w jej języku ojczystym.

Art. 7. Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów mianuje osobnego delegata dla objęcia administracji terenu, w art. 1 określonego, z uprawnieniami, przysługującymi zwierzchnikom władz administracyjnych II instancji według ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r.

Art. 8. Do terenu, wskazanego w art. 1, przyłączy się pod względem administracyjnym powiaty: dziśnieński, duniłowiczowski i wilejski, poddaje się je władzy delegata Rządu dla Ziemi Wileńskiej, jako II instancji, i wyłącza z województwa nowogródzkiego.

Art. 9. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Prezydentowi Ministrów i poszczególnym ministrom, każdemu w jego zakresie działania.

Art. 10. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia¹⁾.

. Marszałek: Trąpczyński.

Prezydent Ministrów: Antoni Ponikowski.

3. Reforma rolna w Wielkopolsce.

Okręgowa Komisja Ziemska w Poznaniu uchwaliła 22 kwietnia r. b. rezolucję tern ciekawszą, iż na posiedzeniu tera nie było wcale reprezentanta większej własności²⁾.

Protokół spisany w dniu 22 kwietnia 1922 r. z posiedzenia Okręgowej Komisji Ziemskiej w Poznaniu, odbytego w lokalu Okręgowego Urzędu Ziemskiego w Poznaniu.

¹⁾ 13 kwietnia 1922 (Dz. Ust. Nr. 26).

²⁾ Przytaczamy tę rezolucję jako dokument charakterystyczny dla rozpowszechnionych w Wielkopolsce poglądów na reformę rolną.

Obecni ze strony przedstawicieli małej własności: pp. I. Gaj., 2. Kaczmarek, 3. Wiertel; ze strony przedstawicieli bezrolnych: p. Rogal.

Przedmiot:

jest debata nad dotychczasowem zastosowaniem przepisów o reformie rolnej na obszarach województw poznańskiego i pomorskiego: Inicjatywa do tego posiedzenia wyszła ze strony członków Okręgowej Komisji Ziemskiej, reprezentujących poszczególne warstwy ludności.

Rozprawiano obszernie poruszając kwestie żywotne, będące w związku ścisłym z praktyką stosowaną przez Główny Urząd Ziemski i Główną Komisję Ziemską w Warszawie, jakoteż Okręgowy Urząd Ziemski i Okręgową Komisję Ziemską w Poznaniu, w sprawach reformy rolnej wogóle.

Poruszono w szczególności pytanie, czy wykonywanie przymusowego wykupu większych własności na terenie województw poznańskiego i pomorskiego jest obecnie wskazane, omówiono połączone z dotychczasową praktyką wątpliwości tak w kierunku prawnym, jak i faktycznym i w końcu powzięto jednogłośnie następującą rezolucję:

Podpisani członkowie Okręgowej Komisji Ziemskiej przy Okręgowym Urzędzie Ziemskim w Poznaniu, zebrani na posiedzeniu dnia 22 kwietnia 1922, stojąc na stanowisku zasad reformy rolnej, wyrażonych w uchwale Sejmu ustawodawczego z dnia 10 lipca 1919 r. i uwzględniając przepisy połączone z wykonaniem tej uchwały wydane w rozlicznych ustawach, rozporządzeniach i okólnikach, konstatuja że:

Tworzenie zapasu ziemi na terytorjach województw poznańskiego i pomorskiego z majątków wyliczonych w art. 1, ustęp 2, punkt 3—8 włącznie ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. przez przymusowe ich wywłaszczanie jest obecnie

1) niepotrzebne,

2) szkodliwe,

ad 1. niepotrzebne, ponieważ Okręgowy Urząd Ziemski w Poznaniu jako sukcesor (spadkobierca) byłej Komisji Kolonizacyjnej rozporządza następującymi terenami:

a) majątkami, które nabyto specjalnie dla kolonizacji niemieckiej, a nie zdołano ich jeszcze rozparcelować. Tu należą większe kompleksy ziemi i drobniejsze rezerwy pod nazwą „Vorbehalten. Reserviert i Verfügbar”. Obszar tych terenów wynosi około 40 000 ha.

b) włości rentowe, które odstąpiła b. Komisja Kolonizacyjna niemieckim kolonistom, sprowadzonym na terytorja województw poznańskiego i pomorskiego po 1. styczniu 1908 r., a które podlegają

w myśl traktatu wersalskiego likwidacji. Włości te obejmują 3 000 osad samodzielnych o przeciętnym obszarze od 8 do 15 ha.

c) włości rentowe, sprzedane przez byłą Komisję Kolonizacyjną osadnikom niemieckim przed 11 listopada 1918 r. jako dzień rozejmu wojennego i po tymże terminie, ale jeszcze nie przewłaszczone, które to osady podlegają w myśl traktatu wersalskiego anulacji i zostały w myśl ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. przepisane w księgach gruntowych na własność skarbu Państwa Polskiego jako spadkobiercy pruskiego fiskusa względnie byłej Komisji Kolonizacyjnej, a którymi Okręgowy Urząd Ziemski może dowolnie rozporządzać. Tych osad jest około 3 000 o przeciętnym areale od 8—15 ha.

d) liczne włości rentowe znajdujące się po za przypadkami wspomnianymi w punkcie b) i c) w rękach kolonistów niemieckich, którzy bądź to z powodu opcji na rzecz obywatelstwa niemieckiego, bądź z innych powodów pozbywają takowe, aby opuścić teren Państwa Polskiego. Takich osad może być według doświadczenia około 10 000.

e) liczne prywatne majątki, które w razie alienacji w ręce niedogodnych osób z uwzględnieniem zasad reformy rolnej względnie wewnętrznej kolonizacji podlegają prawu przedkupu na rzecz Państwa Polskiego w myśl rozporządzenia Państwa Pruskiego z dnia 23 grudnia 1918 r., które to rozporządzenie miało moc ustawy i zostało utrzymane w mocy rozporządzeniem Naczelnej Rady Ludowej z dnia 25 czerwca 1919 r., względnie dekretem Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej z dnia 20 grudnia 1919 r. Wszystkie te majątki stanowią przy odpowiednim zastosowaniu prawa przedkupu znaczny zapas ziemi na potrzeby reformy rolnej, a przy których należałoby zachować jak najskrupulatniejszą ostrożność wobec dzisiejszych trudności w gospodarstwie rolnem, a następnie majątki parcelowane bez pozwolenia władzy (artykuł 1, ustęp 2, punkt 2 ustawy z 15 lipca 1920 r.), tedy zapas ziemi na potrzeby w myśl uchwały Sejmu ustawodawczego z 10. 7. 1919 r. i nast. ustaw, rozporządzeń i okólników będzie na terenie byłych prowincyj pruskich aż nadto dostateczny, aby zaspokoić głód ziemi.

ad 2. Wywłaszczenie jest atoli także szkodliwe, ponieważ:

a) Skarb Państwa Polskiego nie rozporządza potrzebnymi funduszami, które idą w miljardy, aby majątki podlegające wywłaszczeniu wykupić.

b) przeznaczone majątki na przymusowy wykup nie będą z miejsca wykupione, procedura w tym kierunku jest dosyć zmusdana, właściciel wiedząc o tem, że podlega wywłaszczeniu, zaniedba uprawę roli i nie zajmie się szczerze gospodarstwem, a należący do nieprzyjaciół polskości rozmyślnie majątek zdewastuje. Należy dodać, że kultura rolna województw poznańskiego i po-

morskiego stoi na wysokim stopniu i że chociażby czasowe zata-mowanie tak intensywnego gospodarstwa, przyniesie niesłychane szkody dla ogólnej produkcji krajowej.

c) nim się jednak majątek rozparceluje w razie przejęcia go na cele reformy rolnej, będzie musiał być administrowany przez rząd w własnym zarządzie. Jakie są skutki podobnej administracji, jest z doświadczenia aż nadto znane. Skarb Państwa ponosi przy takiej administracji olbrzymie straty.

Na dzierżawę z powodu niemożności oznaczenia czasu dzierżawnego liczyć nie można.

d) w razie ustalenia działek parcelacyjnych trudno będzie znaleźć chętnych nabywców tychże z powodu, że gdyby się pojedyncze działki oddawało nawet za stosunkowo niską cenę, nabywca rozporządzający zwykle szczupłymi środkami finansowymi wzbra-niać się będzie od nabycia tychże w braku środków na wybudowanie i nabycie inwentarza żywego i martwego.

e) poważny brak funduszków na nabycie działek parcelacyjnych objawia się przeważnie u mało- i bezrolnych, dla których to, jako odczuwających głód ziemi reformę rolną zaprowadzono.

Otóż doświadczenie uczy, że jedynie dobrze sytuowani gospodarze rolni, którzy chcą powiększyć swój areał posiadłości, nabywają działki parcelacyjne, jako adiacenci.

Parjasi, jak bezrolni, robotnicy rolni i właściciele karłowa-tych gospodarstw nie śmia ani marzyć o nabyciu lub powiększeniu samodzielnego gospodarstwa. Co więcej, pojawia się nieoczeki-wany, a jednak usprawiedliwiony prąd robotników rolnych, w kie-runku zatamowania parcelacji większych własności rolnych, które dotychczas tworzą warsztat gospodarczy. Związki tych robotni-ków widząc swoją krzywdę, w usuwaniu tych warsztatów, po-wzięły uchwały zmierzające do tego, aby parcelację większych własności tymczasowo wstrzymać.

Z tym objawem ekonomiczno-społecznym należy się liczyć poważnie, a to tern więcej, że przy usunięciu robotników rolnych z ich dotychczasowych zajęć, a nieprzygotowanych do innej za-wodowej pracy, przy braku odpływu do centrów przemysłowych, wiodących nędzny żywot powojenny, mogą wyniknąć konflikty socjalne, którymby należało z całą energią zapobiec, tern więcej, że takie konflikty już miały miejsce przy parcelacji tegorocznej na 1 kwietnia.

Rozważając dalszą działalność rozwiniętą przez Okręgowy Urząd Ziemski na skutek poleceń Głównego Urzędu Ziemskiego w Warszawie, mają zgromadzeni na dzisiejszem posiedzeniu in principio poważne wątpliwości, czy wogóle ustawa o reformie rolnej i inne w związku z nią stojące ustawy, rozporządzenia i okólniki obowiązują na terytorjum województw poznańskiego i pomor-

skiego, skoro ta ustawa zasadnicza nie była sygnowana przez kompetentne władze b. prowincji pruskiej i czy w razie odwołania się interesowanych do władz sądowych takowe w związku z ustawą konstytucyjną nie orzekną nieważności wszystkich czynności dotychczasowych Okręgowego Urzędu Ziemskiego i Okręgowej Komisji Ziemskiej w Poznaniu.

Wskazówki i orzeczenia tak Głównego Urzędu Ziemskiego jak i Głównej Komisji Ziemskiej w Warszawie spotykają się z poważnymi wątpliwościami tutejszej okręgowej Komisji Ziemskiej.

Zdaje się, że w Warszawskiej Centrali brak jest zrozumienia stosunków prowincyj zachodnich, które przez przeszło 125 lat podlegały zupełnie odrębnej administracji i znajdują się w wyjątkowym położeniu.

Brak ludzi w Centrali Warszawskiej obznajmionych ze stosunkami tutejszemi, powoduje rozmaite komplikacje, kolidujące z temi stosunkami Wielkopolski, która czując się jaknajinteligentniejszą częścią Polski, przecież musi warować stosunki ekonomiczne i socjalne, wytworzone przez tak długie rozdwojenie od głównej macierzy.

Ostatnie uchwały Głównej Komisji Ziemskiej z dn. 15. 1. 1922 roku, — nr. 465/21 — i 17 lutego 1922 r. — nr. 341/21 — zapoznają odrębny charakter byłych i obecnych stosunków terenów województw poznańskiego i pomorskiego. Stwarzają przez nieznaną prawo dawstwa pruskiego nie dające się urzeczywistnić stosunki prawne, co więcej tworzą niepewność w obrocie ziemi i uniemożliwienie nabycia teje pod warunkami bezpieczeństwa prawa prywatnego — ponieważ wpłątano tu prawo publiczne, co jest skrzepowanie zwyczajnej, a tak wydatnej w dziedzinie ekonomicznej i socjalnej interwencji prywatnej. — Według naszego zdania zalecałoby się przypoznać do Głównego Urzędu Ziemskiego i Głównej Komisji Ziemskiej w Warszawie ludzi obznajmionych z tutejszemi stosunkami, którzyby mogli wydatnie oddziaływać na wydawanie uchwał i rozporządzeń tyczących się ziem Wielkopolski.

4. Fundusz wydawniczy „Ruchu”.

Na fundusz wydawniczy „Ruchu” złożyli:

1. Akwawit	200.000 mk.
2. Bank Związku Spółek Zarobkowych	100.000 mk.
3. Bank M. Stadthagen w Bydgoszczy	100.000 mk.
4. Bank Przemysłowców	50.000 mk.
5. Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń	25.000 mk.

Mniejsze kwoty złożyli: ks. Srzednicki z Łomży i P. X z Poznania.